

La pèrdua dels drets del Quart d'Andorra la Vella a la Casa de la Vall

Joan Lluís Ayala i Díaz

Arxiver del Comú d'Andorra la Vella. Llicenciat en Història, Graduat en Història de l'Art i Màster en Mètodes i Tècniques Avançades d'investigació històrica, artística i geogràfica. UNED
arxiu@comuandorra.ad

Resum

La pèrdua dels drets del Quart d'Andorra la Vella a la Casa de la Vall

L'administració local de la Parròquia d'Andorra la Vella – Comú i Quart– ha tingut un lligam especial amb el Consell General. Aquest article descriu la pèrdua dels drets de propietat del Quart d'Andorra la Vella a la Casa de la Vall a causa d'un afer relacionat amb la contractació d'un mestre públic.

Resumen

La pérdida de los derechos del Quart de Andorra la Vella en la Casa de la Vall

La administración local de la Parroquia de Andorra la Vella – Comú y Quart– ha tenido una relación especial con el Consejo General. En este artículo se describe la pérdida de los derechos de propiedad del Quart de Andorra la Vella en la Casa de la Vall a causa de un asunto relacionado con la contratación de un maestro público.

Résumé

La perte de droits du Quart d'Andorra la Vella à la Casa de la Vall

L'administration locale de la Paroisse d'Andorra la Vella – Comú et Quart– a eu un lien particulier avec le Conseil Général. Cet article décrit la perte des droits de propriété du Quart d'Andorra la Vella à la Casa de la Vall à la suite du recrutement d'un enseignant public.

Abstract

The loss of rights of the Quart d'Andorra la Vella on the Casa de la Vall

The local administration of the Parish of Andorra la Vella –the Comú and the Quart– have maintained a special relationship with the Consell General. In this article the loss of rights of ownership of the Quart d'Andorra la Vella on the Casa de la Vall are described, caused by an issue related to the hiring of a public schoolmaster.

Introducció

urant les primeres dècades del segle xx els Comuns tenien les competències per contractar mestres d'escola al Principat d'Andorra.¹ En el cas de l'originària Parròquia d'Andorra, els respectius Quarts –Andorra i Escaldes– s'encarregaven de la contractació, i el pagament anava a compte del Comú i del Quart. Pel que fa al Quart d'Andorra la Vella, es disposava d'un local per a escola a la Casa de la Vall, concretament a l'actual despatx del Síndic. El Comú d'Andorra fa ús de la sala des que la casa va passar a ser propietat del Consell General i la cambra fou utilitzada com a sala de reunions del Comú.² Aquesta sala havia estat un gran dormitori decorat amb escenes de la Passió i tradicionalment se l'anomenava l'habitació del Bisbe. Al despatx hi havia l'arxiu del Comú amb l'armari dels dos panys, un per al Quart d'Andorra i un altre per al Quart d'Escaldes. La documentació consultada no ha permès detectar des de quan se'n feia ús com a escola, però a principis de segle xx el procés de contractació d'un mestre per part del Quart ja estava desenvolupat.³ L'ús d'aquesta sala com a escola, per part del Quart, suposaria un dret adquirit de propietat a més d'una estança com a

1. Tot i així es detecta alguna menció molt abans. El 3 de novembre de 1782, el Consell de Comú d'Andorra fa providència "*per fer compondre casa per estudi à Sant Andreu*". ANA ACA, Llibre d'actes del Comú d'Andorra (3 de novembre de 1782).

2. La reconversió de l'antiga casa Busquets com a seu del Consell General es va gestionar amb la compra de la Casa de la Vall el 1702. Consell General: *Casa de la Vall. De casa pairal a seu del Consell General*. Andorra. Impremta Solber, 2008.

3. A banda de la demanda interna es constaten anuncis per buscar mestre a diaris espanyols com *La Vanguardia*.

llenyer. A partir de l'any 1917 el Consell General va qüestionar aquesta prerrogativa a causa d'unes divergències que es van originar en la contractació d'un mestre públic.

La contractació del mestre. Preludi de l'enfrontament

Per contextualitzar l'afer cal retrocedir fins al març de 1913, quan el mestre Salvador Sansa, mestre d'Andorra la Vella, va emmalaltir. Aleshores el Quart va decidir cedir la seva plaça al rector de la Parròquia fins al juny⁴ del mateix any. D'aquesta manera s'engegava el mecanisme per cercar un nou mestre, i al mes de maig ja es van rebre instàncies d'aspirants al càrrec.⁵ El Consell del Quart va gestionar la contractació al mes d'agost, mitjançant comissionats, i va establir que els pares de família poguessin expressar el seu parer a través d'aquests comissionats.⁶ Es va contractar Juan Condal, de Cervera, al preu de 600 pessetes l'any, de les quals 400 les pagava el Comú i 200 el Quart.⁷ El servei es va contractar pel curs 1913-14. En l'acta va quedar reflectida una mena de contracte amb obligacions per al mestre; posteriorment, el Quart hi va al·ludir en alguna contractació tenint-lo com a referent. D'aquesta contractació cal destacar el que posteriorment va ser motiu de distanciament entre el Consell General i el Quart d'Andorra, és a dir, la implicació dels pares de família en la contractació del mestre públic per a Andorra la Vella. Amb el nou curs 1914-15 es va contractar un nou mestre al mes de novembre –probablement iniciat el curs–, el mestre Jesús Estayo,⁸ el qual indirectament va esdevenir el desencadenant de les desavinences entre ambdues institucions.

Els pares de família nomenen mestre

El 1916 l'inici del nou curs no va començar amb normalitat ja que alguns pares de família van decidir contractar

directament el mateix professor dels darrers dos cursos sense el consentiment del Quart d'Andorra.⁹ Segons consta al llibre d'actes ho van fer *“en virtut de facultats que diuen los doná lo Cuart”*. Així, es van avançar a la decisió del Quart originant divisió a Andorra la Vella per aquest afer. Probablement ho van fer considerant els precedents de llur opinió a través dels comissionats. La qüestió es va haver de dirimir en una reunió de poble el 15 d'agost de 1916, en la que es va evidenciar la divisió entre els partidaris de la potestat del Quart i la dels que defensaven la decisió dels pares. El mateix Consell del Quart va quedar dividit ja que alguns consellers van recolzar la contractació per part de les famílies. Així va fer que Anton Dolsa, Esteve Armengol, Josep Coma i Bonaventura Bonell abandonessin la sessió sense permís.¹⁰ D'aquests noms cal destacar el d'Anton Dolsa, Cònsol del Quart durant els anys 1914-15, per la qual cosa va ser responsable de la contractació del mestre pel qual s'avalava la decisió de les famílies. Malgrat la dissidència es va tirar endavant la proposta del Quart, ja que encara ostentaven majoria, i es va contractar un nou mestre, Pau Martí.

L'afer va elevar en intensitat quan els quatre membres del Quart, disconformes amb la decisió del Consell del Quart, es van adreçar al Consell General per a què anul·lés la disposició del Quart. Aquesta demanda fou admesa –probablement per la influència dels demandants– i el Consell General va acceptar en part la demanda, mitjançant el Decret número 616 del 31 d'agost de 1916,¹¹ malgrat els informes del Quart al respecte. El Consell General va decretar quatre punts.

“1- Que no hi ha lloc á donar de nulitat lo nomenament de mestre fet pel Hble. Cuart d'Andorra á favor de D. Pau Martí.

2- Que les quantitats que pagan anualment los Hbles. Comú y Cuart de Andorra destinades á la ensenyansa

4. ACA, Llibre d'actes del Quart d'Andorra (24 de març de 1913).

5. ACA, Llibre d'actes del Quart d'Andorra (7 de maig de 1913).

6. ACA, Llibre d'actes del Quart d'Andorra la Vella (5 d'agost de 1913).

7. ACA, Llibre d'actes del Quart d'Andorra la Vella (17 d'agost de 1913).

8. ACA, Llibre d'actes del Quart d'Andorra la Vella ([1] de novembre de 1914).

9. ACA, Consell extraordinari del [20] d'agost de 1916, Llibre d'actes del Quart d'Andorra la Vella.

10. Ibídem.

11. ACA, Consell extraordinari del 4 de setembre de 1916, Llibre d'actes del Quart d'Andorra la Vella.

d'aquest Quart deguin ser repartides per aquest any solament per les dos escoles a proporció del número de alumnes que á cada una de elles assistesque
 3- *Que lo Consell no permet que ni uns ni altres ocupin el local de casa de la Vall per escola.*
 4- *Que los gastos d'aquest Consell deurán pagar-los mitjanament les parts."*

De les quatre disposicions se'n pot extreure que els demandants volien anul·lar el nomenament del professor del Quart, cosa que el Consell General no va acceptar. El segon punt va resultar el més conflictiu, ja que avalava en part la decisió dels pares de família i, a més a més, estipulava que part dels diners per pagar els mestres s'havien de repartir entre el mestre contractat pel Quart i el de les famílies. D'aquesta manera el Consell General s'immiscia clarament en una competència del Quart. Així mateix, el tercer punt, prohibia l'ús del local de la Casa de la Vall com a escola, tant per uns com per altres. El Consell del Quart –excepte els quatre consellers dissidents–, disconforme i considerant que el Consell General havia envaït les seves competències, va decidir apel·lar als Coprínceps.

El Quart d'Andorra fa recurs als Coprínceps

Una vegada elevat l'afer a instàncies dels Coprínceps, el Veguer francès, Charles Romeu, va transmetre el "recurs de queixa" del Quart al Delegat Permanent de Perpinyà.¹² Romeu considerava que s'havia d'acceptar i que el primer pas havia de ser comunicar-se amb el Síndic, així com transmetre-ho a la Delegació episcopal. La Mitra d'Urgell va acceptar el recurs¹³ ja que va considerar que el Consell havia pres atribucions del Quart. En conseqüència, la Mitra va ser partidària de la suspensió del Decret. El Consell

General va ser avisat de la suspensió del Decret¹⁴ i del període d'al·legacions. En defensa seva va esgrimir que no pretenia cap atribució fora de les seves competències sinó que pretenia restablir la pau a Andorra la Vella, ja que la gran majoria de pares volien mantenir la nominació del professor i creien que així s'havia d'actuar. Per la seva banda el Quart, en un consell extraordinari el 15 d'octubre de 1916, va esmentar la contractació d'un nou mestre, Joaquim Marfany i Farràs, natural de Castellciutat,¹⁵ amb un contracte per a tres anys. Això va ser perquè l'antic propietari de la plaça, Pau Martí, no va complir el contracte estipulat, per la qual cosa es va decidir entaular una demanda al Tribunal pels perjudicis ocasionats.

El Veguer francès tenia clar que la resolució havia d'anar en sintonia amb la part episcopal¹⁶ i que les atribucions per contractar un mestre era dels Comuns o dels Quarts.¹⁷ Per tant, no es podia reconèixer com a pública una escola establerta per particulars i el Quart no tenia perquè subvencionar-la. Així mateix, es va avançar al contenciós que es va originar sobre l'ús del local a la Casa de la Vall: *"Il est à peu près certain, en effet, que les autres paroisses ne consentiront pas à ce qu'Andorre la Vieille occupe un local dans la Maison des Vallées sans autorisation et contre la volonté du Conseil Général."*¹⁸ La Mitra va adoptar la mateixa posició que la banda francesa –segons la fonamentació de Romeu en el seu informe–¹⁹ i el març de 1917 es va informar a les parts de la revocació oficial del Decret,²⁰ però ambdues delegacions van deixar oberta la possibilitat d'anar als tribunals.

El Quart va esmentar la notificació dels Coprínceps de la sentència sobre el Decret al Consell del 15 d'abril de 1917.²¹ Els Coprínceps eren conscients que, tot i la revocació, l'afer sobre l'ús de la Casa de la Vall quedava

12. Esborrany de la correspondència del veguer francès a Andorra (12 de setembre de 1916), Archives Diplomatiques de Nantes.

13. Esborrany de la correspondència del veguer francès (7 d'octubre de 1916), Archives Diplomatiques de Nantes.

14. Esborrany de la correspondència del veguer francès (1 de desembre de 1916), Archives Diplomatiques de Nantes.

15. ACA, Llibre d'actes del Consell del Quart d'Andorra (15 d'octubre de 1916).

16. Esborrany de la correspondència del veguer francès Charles Romeu (9/12/1916), Archives Diplomatiques de Nantes.

17. *Ibidem* (15/12/1916).

18. *Ibidem*.

19. *Ibidem* (10/02/1917).

20. *Ibidem* ([19]/02/1917).

21. ACA, Llibre d'actes del Quart d'Andorra la Vella (15 d'abril de 1917).

obert, ja que així s'estipulava al document de revocació. Es va deixar la via oberta a l'acord entre les administracions i el dret d'acudir als tribunals.

Les represàlies del Consell General i l'acord definitiu

La revocació del Decret i el punt que deixaven els Coprínceps per negociar sobre l'ús de la sala d'escola de la Casa la Vall va fer que el Consell General, probablement com a represàlia, qüestionés immediatament el dret del Quart sobre el local. L'abril de 1917 van iniciar els advertiments al Quart d'Andorra en relació amb l'ús i la propietat dels espais emprats pel Quart argumentant que s'hi volia fer reformes. Tot i no prohibir l'ús com a escola se'ls va advertir en el sentit de confirmar la propietat. El Cònsol del Quart, Secundí Tomàs, va rebre la comunicació el 3 d'abril de 1917 en què s'adverteix al Quart que *"si deuran a utilitzar lo que de tems immemorial utilisa de la casa de la vall per escola, no te inconvenient en sedir li mentres no fassi falta al Consell General"*.²² Per tant, si en volia continuar fent ús ho havia de comunicar. "Del contrari, si no ho demana, prohibeix que 'aqueix Cuart fassi ningun us de la casa de la Vall, baix pena al Cot de la Terra'".²³ Després de llegir la comunicació, el Quart va acordar dirigir-ne una altra al Consell en la qual argumentava que hi tenien dret perquè s'hi troba l'arxiu, és el lloc on se celebren les sessions²⁴ i una altra dependència en parla com a llenyer. Així mateix es va fer referència a què, per alguna raó, la Casa Comuna es va inutilitzar i se li va donar dret al Quart d'utilitzar els espais de la Casa de la Vall des de temps immemorial: *"Que lo fonament de aquest us està en que per usos de la Vall nostra casa comuna fou inutilisada, motiu per lo cual es de suposar que en aquell tems la Vall sedi al Cuart el dret de servitud y amés l'hi entregà les claus per fer us de dites servituds"*.²⁵

El Quart, conscient de les intencions del Consell General a les dependències del Quart a la Casa de la Vall, va nomenar una comissió amb Bonaventura Maestre i Bonaventura Vilarrubla per demanar al Síndic que no es faci *"a la menos que se espere que termini les negociacions d'arreglo que estan pendents"*.²⁶ Però el Consell General no va esperar ja que dos dies després es va tornar a convocar el Consell del Quart atès que el Consell General els havia tret el pany del llenyer. Van decidir fer recurs als Coprínceps.²⁷ A la sessió del Consell del Quart d'Andorra del 12 de maig de 1918 es va manifestar que el Consell havia començat les obres. Es va nomenar dos membres per a què anessin a demanar-los la suspensió.²⁸ Així doncs, els esdeveniments i les accions es van accelerar i l'1 de juny de 1918 el Cònsol del Quart va informar: *"Se ha presentat per el Senyor Consol un ofici del Tribunal de Corts de fecha 31 del [...]Maig en que diu que dit tribunal se pendrà part en la denuncia contra el Consell General per haver violat el llenyer del Cuart, fins que estigui la cuestio fallada per els tribunals civils acordantse arxivar el document"*.²⁹

El Quart ja havia obert el front judicial, però no fou fins el 3 de desembre de 1919 que el Consell del Quart va informar d'una comunicació del Tribunal de Corts referent a la disputa entre el Consell General i el Quart pels drets de la Casa de la Vall. El Quart va acordar encetar una causa contra el Consell General.³⁰

És de suposar que durant l'any 1920 hi van haver contactes i negociacions entre ambdues institucions per solucionar el problema, ja que el 22 de desembre de 1920 es va acabar el litigi mitjançant un conveni entre el Consell General i el Quart d'Andorra la Vella. En aquest conveni, el Quart d'Andorra renunciava als drets que tenia a la Casa de la Vall com l'escola i altres dependències. Per la seva banda, el Consell General, de manera recíproca, renunciava

22. ACA, Llibre d'actes del Quart d'Andorra la Vella (16 d'abril de 1917).

23. *Ibidem*.

24. En diversos moments hi va haver discrepàncies per si les eleccions per al Quart s'havien de fer conjuntament o separatament entre els quarts d'Andorra i d'Escaldes.

25. *Ibidem*. Aquesta acta està signada per Bonaventura Vilarrubla com a secretari del Quart, el qual fou cònsol del Quart el 1908 i 1909, i síndic de les Valls del 1920 al 1923.

26. Llibre d'actes del Quart d'Andorra la Vella (28 de març de 1918).

27. Llibre d'actes del Quart d'Andorra la Vella (30 de març de 1918).

28. Llibre d'actes del Quart d'Andorra la Vella (12 de maig de 1918).

29. Llibre d'actes del Quart d'Andorra la Vella (1 de juny de 1918).

30. Llibre d'actes del Quart d'Andorra la Vella (3 de desembre de 1919).

als drets que tenia a la presó del Quart.³¹ El Quart havia d'entregar les claus al Consell en un termini de dos anys, però podria seguir utilitzant-la com a escola "en lo modo y forma que se habie usat fins ara" i el Consell podria utilitzar la presó "conforme feye per tancar-hi los presoners, mediant lo Quart no derrumbi la presó per fer hi altre edifici o local destinat á altres objectes".³²

D'aquesta manera es va tancar l'afer entre el Quart d'Andorra la Vella i el Consell General d'un ús compartit a

la Casa de la Vall, iniciat per un motiu aparentment superflu, la contractació d'un mestre d'escola. Tot i que el Quart en va perdre els drets, en va seguir fent ús com a escola i el Comú d'Andorra la va utilitzar fins la segregació d'Escaldes-Engordany l'any 1978. És el lloc on es feia la presa de jurament dels Cònsols del Comú d'Andorra. Actualment, l'única institució que té permès emprar la Casa de la Vall és la Consòrcia de Casats d'Andorra la Vella pel seu tradicional Consell del Bull.

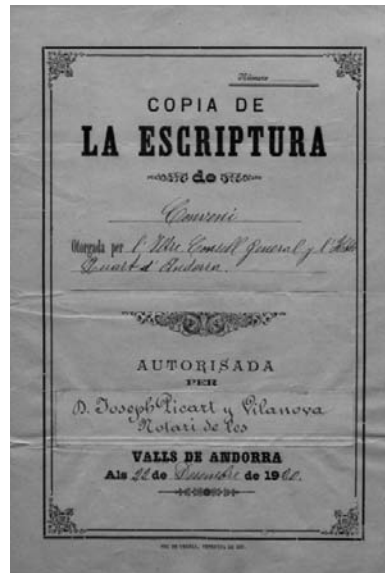
31. Vegi's annex.

32. ACA, Còpia de l'escriptura del conveni entre el Consell General i el Quart d'Andorra (22 de desembre de 1920).

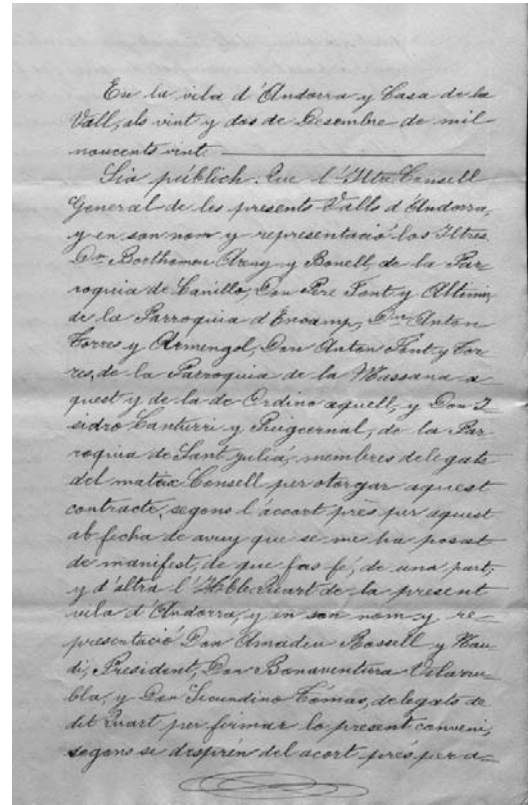
Annex

▼
L'actual despatx del Síndic que va ser utilitzat com a escola pel Quart d'Andorra i sobre la que el Consell reclamava llur propietat. AFCEC_GAUSACHS

▼
Conveni entre el Quart d'Andorra la Vella i el Consell General pel qual el Quart va perdre els drets de propietat a la Casa de la Vall

queste de dirigit dels convents que també se
me ha pasat de manifestar que fas fe,
y handet. De al spot de honijir los di
foranis residents entre lo consell general
y el dotal quant respecta al local de casa
de la Vall que aquest ocupa per escola y
publica, per noys, han transigit las que
tions a dit spot, promogudes y atorgues
present comen haic los pactes següents
Primer: El dotal de Sant d'Andorra redue
y renuncia perpetuament a favor del
dotal de Sant d'Andorra tots los drets y ac
cions que puguin tenir sobre lo local
destinat per preses, situat al peu de la
plaza de la present vila y mediant
la quantitat de Escientos cinquanta pe
setes que las comunitats miembros del ben
dotal repelen en aquest acte, a es entera
satisfaccio dels dotal miembros del dotal
d'Andorra en provincia del Bolori y

testimonis infasats per qual motiu las
formen las mes cabal casti de pagar
Carrer: Dura lo dotal de Sant d'Andorra dit
local y atorgues los drets al consell a
la bondat possible fixant com a maxim
de terme de dos anys a contar de la fi
cha del present contracte, d'ira entitant pa
dra lo dotal forki l'ocda con las mes y
forma que me habra estat fuesca; y en
cas de poderse també lo consell d'ira ent
aquest temps, usar de la preses conforme
fey per tan carhi las presones, mes dient
lo dotal no torribi la preses per forki
altri edifi o local destinat a altres ob
jetos
Y finalment: Remitten las senyores
compraments entorgues y posesio real
o quasi de drets y accions edite rfi de
que las corporacions que representen pu
gan disposarse del mate que miller la
convingui, constituinte entitant posesio
las surs en nom dels dotal, para enton
també cumplir y observar aquest conveni
haic obligacio de tots los bens y drets de
las corporacions que representen, y no sin
tentar altres plets sobre lo particular
Quis ho atorguen y ratifican, canguet

de mi lo Notari ab residencia en la
present vila d'Andorra, sacant pres
ents per testimonis Don Miguel Man
tana y Quintan y Don Martí Pousat
Roubette, alguns d'aquesta m'altres
vila, los quals firmen ab las senyores
compraments, de que fas fe: Bertran
Reny, Bertran Anton Ferris, Bertran
Sidre Santuri, Ramon Bassella, Be
na, D. Terrulla, Secundino Tarnas.
Miguel Montana, Martí Pousat.
Hi ha la signa y escriptura y lita
nora; Notari: Pubricat.
Concorda aquesta copia al seu original, de
me Yang fe. Y requier la dita d'usab, de
sa atorgues, que signa y firma.

[Signature]
Joaquín Quintan y Pousat, Notari.

Conveni entre
Dotal de Sant d'Andorra
y Dotal de Sant d'Andorra
- 22 de Fe. 1920 -